

Wrocław, 26.05.2023

dr hab. Magdalena Sobocińska, prof. UEW
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Agnieszki Małeckiej

pt. „Indywidualne uwarunkowania skłonności do konsumpcji kolaboratywnej”,
przygotowanej w Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, pod kierunkiem naukowym
promotora Prof. dra hab. Macieja Mitręgi oraz promotora pomocniczego Prof. dra Gregora Pfajfar

Podstawa opracowania recenzji i ogólna charakterystyka rozprawy

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska Pani mgr Agnieszki Małeckiej pt. „Indywidualne uwarunkowania skłonności do konsumpcji kolaboratywnej”. Promotorem pracy jest Pan Prof. dr hab. Maciej Mitręga, a promotorem pomocniczym Pan Prof. dr Gregor Pfajfar. Podstawą formalną recenzji jest pismo z dnia 11 kwietnia 2023 roku Przewodniczącego Komitetu Naukowego Dyscypliny Ekonomia i Finanse Pana Prof. dra hab. Grzegorza Kończaka w sprawie powierzenia mi do oceny rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej.

Celem recenzji jest odpowiedź na pytanie, czy rozprawa ta spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789).

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej liczy 283 strony wraz z bibliografią, spisem rysunków, wykresów i tabel oraz sześcioma załącznikami w formie wykazu źródeł literatury wykluczonych z dalszej procedury SLR ze względu na odmienny temat główny opracowania oraz ze względu na niezgodność z przyjętą definicją zjawiska konsumpcji kolaboratywnej, wykazu pozycji uzupełniających przegląd literatury wskazanych przez eksperta, scenariusza wywiadu pogłębionego, książki kodowej, a także kwestionariusza ankiety. Zasadniczą strukturę rozprawy wyznaczają wprowadzenie, pięć rozdziałów oraz podsumowanie. W moim przekonaniu na bardzo wysoką ocenę zasługują zarówno zrealizowane przez Doktorantkę pogłębione studia literaturowe, których wartość jest tym większa, że przeprowadzono je z wykorzystaniem systematycznego przeglądu literatury, jak i

badania empiryczne o charakterze jakościowym i ilościowym.

Uwzględniając kryteria ustawowe wyrażam przekonanie, iż rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej w pełni spełnia wymagania stawiane tego typu pracom naukowym, ponieważ stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego dotyczącego indywidualnych uwarunkowań skłonności do konsumpcji kolaboratywnej, a także potwierdza, że Doktorantka posiada ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie ekonomia oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej z wykorzystaniem różnych metod badawczych, przynależnych do paradygmatów interpretatywno-symbolicznego i funkcjonalistycznego.

Uzasadnienie oceny rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej przedstawiam poniżej. Ocena ta została dokonana z uwzględnieniem następujących kryteriów:

- wybór pola badawczego oraz znaczenie problematyki i tematu rozprawy doktorskiej
- sformułowane cele rozprawy oraz hipotezy badawcze, a także zastosowane metody badawcze,
- zawartość merytoryczna rozprawy oraz jej struktura,
- strona formalna i edytorska rozprawy.

Dokonany wybór pola badawczego oraz znaczenie problematyki i tematu rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej dotyczy aktualnej i ważnej zarówno z naukowego, jak i aplikacyjnego punktu widzenia problematyki dotyczącej konsumpcji kolaboratywnej i jej uwarunkowań. Duże znaczenie podjętej w pracy doktorskiej tematyki wynika z tego, że zachowania konsumentów cechują się dużą złożonością i zmiennością, które wiążą się z powstawaniem nowych mikrotrendów, trendów i megatrendów. Dokonujące się przemiany w zachowaniach konsumentów wynikają m.in. z rozwoju nowych mediów, procesów globalizacji, działań marketingowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa i inne podmioty, czy też z wyzwań współczesności, wobec których konsumenci przyjmują różne postawy kształtujące ich postępowanie.

Prezentowane w rozprawie zjawisko konsumpcji kolaboratywnej wpisuje się w tendencje rozwoju nowej konsumpcji, do których zalicza się m.in. dematerializację, wirtualizację, serwicyzację, czy ekologizację. Zacieranie się granic między konsumentami a producentami, a także rozwój przedsiębiorczości opartej na współdzieleniu nadaje nową treść relacjom oraz sprzyja poszukiwaniu innowacji, a w tym innowacji społecznych.

Wśród przesłanek prowadzenia badań naukowych w zakresie konsumpcji kolaboratywnej i jej uwarunkowań należy wskazać na to, że przejawy tej konsumpcji

obserwowane są w wielu dziedzinach życia społeczno-gospodarczego, wymykają się one standardowym klasyfikacjom i są analizowane w kontekście trendów, stylu życia, kultury, ale także uwarunkowań psychologicznych, ekonomicznych, czy też modeli biznesowych. Jednocześnie warto dodać, że konsumpcja kolaboratywna ma bardzo długą genezę, gdyż wywodzi się z naturalnej tendencji ludzi do współpracy, lecz potrzeba badania tych procesów wynika z ich obecnego rozwoju, skali, powstawania nowych form i wywoływanych konsekwencji zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.

O atrakcyjności wybranego przez Doktorantkę pola badawczego świadczy także to, że konsumpcja kolaboratywna może służyć ograniczaniu konsumpcjonizmu i tworzeniu oraz pogłębianiu więzi społecznych, ale także rozwojowi „kultury braku zobowiązań”.

Trudności i wyzwania w prowadzeniu badań nad procesami konsumpcji kolaboratywnej i ich uwarunkowaniami wynikają z tego, że w zachowania konsumentów wpisana jest duża zmienność oraz przenikanie się stylów życia i modeli konsumpcji. W systemach wartości uznawanych przez konsumenta mogą znajdować się bowiem kategorie pozostające ze sobą w opozycji, a konsument przez swoje postępowanie niejednokrotnie wyraża odmienne postawy. Rodzi to, tak jak ma to miejsce w niniejszej rozprawie, potrzebę uwzględniania w badaniach szerokiego spektrum czynników.

Dobrze zidentyfikowana przez Doktorantkę luka badawcza i nadanie rozprawie doktorskiej takich ram konceptualnych, że główny nurt rozważań dotyczy uwarunkowań indywidualnych uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej sprawia, iż praca posiada walor nowości. W mojej ocenie dokonany przez Doktorantkę wybór pola badawczego w pełni spełnia wymagania stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Treść rozprawy zgodna jest ze sformułowanym tematem.

Ocena sposobu sformułowania celów rozprawy oraz hipotez badawczych, a także zastosowanych metod badawczych

Treść rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej i zrealizowane przez nią wieloetapowe postępowanie badawcze zostało ukierunkowane na rozwiązanie problemu badawczego i w konsekwencji udzielenie odpowiedzi na pytanie „Co skłania konsumentów do uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej?”. Doktorantka w właściwy sposób sformułowała główny cel badań, którym była eksploracja w zakresie uwarunkowań indywidualnych skłonności do uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej. Cel ten został dookreślony wiązką celów o charakterze teoretycznym, metodycznym i aplikacyjnym. Celem teoretycznym rozprawy było opracowanie modelu determinant skłonności do uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej. Celem metodycznym było rozstrzygnięcie problemów koncepcyjno-

metodycznych związanych z badaniem konsumpcji kolaboratywnej, w tym ocena przydatności istniejących technik badawczych, odnoszących się do zachowań konsumentów w badaniach zjawiska konsumpcji kolaboratywnej i opracowanie odpowiedniego modelu pomiarowego. Celem aplikacyjnym rozprawy była natomiast identyfikacja możliwych sposobów wykorzystania wyników badań przez podmioty zainteresowane kształtowaniem intencji uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej (s. 6 rozprawy). Z uznaniem pragnę podkreślić, że w sposób ambitny zostały sformułowane również cele szczegółowe.

W oparciu o dokonany przez Doktorantkę przegląd literatury i badania jakościowe doprecyzowane zostały hipotezy badawcze, w tym hipoteza główna, która dotyczyła pozytywnego wpływu indywidualnych cech konsumenta na intencję uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej poprzez postrzeganą użyteczność uczestnictwa w wymiarze indywidualnym, jak i hipotezy szczegółowe i dodatkowe (s. 102-103 rozprawy). Wszystkie hipotezy dotyczą ważnych zagadnień i zostały sformułowane w sposób umożliwiający ich weryfikację i dobrze oddają podjętą w rozprawie problematykę.

Ukierunkowany na realizację celów rozprawy, a także służący weryfikacji hipotez proces badawczy należy ocenić bardzo wysoko. Został on dobrze zaplanowany i konsekwentnie realizowany z troską o zachowanie standardów badawczych. Przełożyło się to na wysoką jakość merytoryczną rozprawy. Zrealizowany proces badawczy i sposób jego prezentacji w rozprawie stanowi potwierdzenie, iż mgr Agnieszka Małecka posiada wysokie kompetencje w zakresie dokonywania analizy danych zastanych oraz realizacji badań empirycznych o charakterze jakościowym i ilościowym. Doktorantka dokonując kwerendy literatury i stosując w prawidłowy sposób systematyczny przegląd literatury, a także realizując własne badania empiryczne o charakterze jakościowym i ilościowym, spełniła wymóg triangulacji, która nie jest celem samym w sobie, lecz jej stosowanie umożliwia zmniejszenie ryzyka wystąpienia efektu metody kształtującej badany temat, a ponadto, tak jak ma to miejsce również w przypadku tej rozprawy doktorskiej, pozwala na szersze i głębsze spojrzenie na badane kategorie związane z konsumpcją kolaboratywną. Zastosowanie procedury badawczej bazującej na połączeniu paradygmatów interpretatywno-symbolicznego i funkcjonalistycznego służyło zwiększeniu zakresu uzyskiwanych w toku badań wiedzy. W ramach badań jakościowych Autorka zrealizowała 25 pogłębionych wywiadów indywidualnych wśród konsumentów zaangażowanych w zjawisko konsumpcji kolaboratywnej i uzyskała wartościowy materiał, który poddała pogłębionej analizie. Z kolei badanie ilościowe, którego wyniki istotnie wzbogaciły rozprawę dokorską, Doktorantka zrealizowała z udziałem Centrum Badawczo-Rozwojowemu Biostat sp. z o.o. na próbie 1000 respondentów. Jest to wyrazem profesjonalizacji procesu zbierania danych. Z uznaniem pragnę podkreślić duży zakres

wykorzystania przez Doktorantkę analiz statystycznych. Pozytywnie należy ocenić, że weryfikacja modelu pomiarowego została dokonana z wykorzystaniem confirmacyjnej analizy czynnikowej, a estymacja i interpretacja tego modelu z zastosowaniem metody PLS-SEM.

Należy również dodać, że we właściwy sposób Autorka opracowała narzędzia badawcze w formie scenariusza wywiadu pogłębionego oraz kwestionariusza ankiety, które zostały zaprezentowane w załącznikach. Nie mam wątpliwości, że zrealizowane przez mgr Agnieszkę Małecką postępowanie badawcze potwierdza, iż Doktorantka posiada umiejętność prowadzenia badań naukowych.

Ocena zawartości merytorycznej pracy oraz jej struktury

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej cechuje się logiczną konstrukcją, która w pełni wyraża sformułowany temat pracy oraz jej cele. Na dużą wartość merytoryczną rozprawy wpływa to, że Doktorantka we właściwy sposób osadziła wyniki własnych, interesujących badań empirycznych o charakterze jakościowym oraz ilościowym w dotychczasowym dorobku literaturowym z zakresu podjętej problematyki dotyczącej zjawiska konsumpcji kolaboratywnej i uwarunkowań uczestnictwa w niej. Z uznaniem pragnę podkreślić, iż bibliografia została dobrana we właściwy sposób, co świadczy o bardzo dobrym rozeznaniu Doktorantki w zakresie wyników badań innych autorów dotyczących konsumpcji kolaboratywnej. Przywołane w rozprawie doktorskiej pozycje literaturowe cechują się aktualnością, gdyż udział wykorzystanych źródeł opublikowanych po 2010 roku jest duży i wynosi 48% w bibliografii zawierającej publikacje zwarte, a także artykuły w czasopismach naukowych (bez źródeł internetowych). Ponadto należy podkreślić, że dokonany przez Doktorantkę przegląd literatury był szerszy i obejmował pozycje, które nie zostały ujęte w bibliografii, lecz w załącznikach 1 oraz 2, gdyż Autorka słusznie wykluczyła z procedury SLR 46 pozycje literaturowych ze względu na odmienny temat główny opracowania oraz 47 publikacji ze względu na niezgodność z przyjętą definicją zjawiska konsumpcji kolaboratywnej.

Główna bibliografia recenzowanej pracy (bez źródeł wykluczonych) liczy 525 pozycji. Zawiera ona 504 publikacje książkowe i artykuły, a także 20 odwołań do stron internetowych oraz do 1 aktu prawnego. Należy podkreślić, że udział publikacji wydanych w języku angielskim w bibliografii jest bardzo duży i wynosi 67%. Jest to potwierdzeniem tego, iż rozprawa doktorska zawiera syntezę nie tylko polskiego, ale również światowego dorobku dotyczącego zachowań konsumentów i ich uwarunkowań ze szczególnym uwzględnieniem konsumpcji kolaboratywnej.

Rozdział pierwszy dotyczy zjawiska konsumpcji kolaboratywnej, która została przez

Autorkę zdefiniowana jako forma konsumpcji, polegająca na wspólnym zużywaniu produktów przez przynajmniej dwóch uczestników, będących w posiadaniu przynajmniej niektórych z nich, motywowana złożonym zestawem przekonań i skłonności. Rozdział ten opracowano na podstawie dobrze dobranej literatury przedmiotu z zakresu konsumpcji i zachowań konsumentów. Zawiera on rozważania odnoszące się do teoretycznych ram podjętego problemu. Słusznie, że mgr Agnieszka Małecka ukazuje zmiany w dyskursie naukowym dotyczące podejścia do procesu konsumpcji, jej funkcji, wymiarów oraz uwarunkowań. Za wartościowe uważam, że Doktorantka prowadzi analizy dotyczące problemu konsumpcji z uwzględnieniem ujęcia mikro- i makroekonomicznego, a także przedstawia sposoby definiowania zachowań konsumentów. Pozwoliło to w konsekwencji Autorce sformułować założenie, z którym się zgadzam, że uczestnictwo konsumentów w konsumpcji kolaboratywnej jest przede wszystkim ich działaniem świadomym i dobrowolnym. W tym kontekście pojawia się jednak pytanie o to, w jakim zakresie uczestnictwo w konsumpcji kolaboratywnej może być także zachowaniem niezamierzonym, czyli nie zawsze celowym i sensownym, podejmowanym pod wpływem impulsu i przeciwstawianym działaniom świadomym? Jest to tym istotniejsze, iż Doktorantka podkreśla złożoność zachowań konsumentów i wskazuje, że oprócz powracania do klasycznego modelu homo oeconomicus z uchyleniem założenia o doskonałej wiedzy konsumenta na temat rynku, występuje we współczesnych szkołach ekonomicznych myślenie o konsumencie jako jednostce podlegającej w swoich decyzjach emocjom, a także reklamie i innym działaniom marketingowym. Walorem rozdziału jest dokonanie przez Autorkę przeglądu definicji dotyczących konsumpcji kolaboratywnej. Stanowiło to bardzo dobry punkt wyjścia do ukazania istoty konsumpcji kolaboratywnej w kontekście gospodarki kolaboratywnej i gospodarki dzielenia się. O bardzo dobrej znajomości problematyki świadczy to, iż Doktorantka ukazuje na podstawie kwerendy literatury kolaborację jako szczególny przejaw współdziałania konsumentów i podkreśla, że traktowanie konsumpcji kolaboratywnej jako formy współpracy, czy współdziałania konsumentów pozwala na procesowe ujmowanie tego zjawiska, które posiada stopniowalność oraz fazowość. Do atutów tego rozdziału zaliczam również analizy dotyczące specyfiki podmiotów konsumpcji kolaboratywnej. O erudycji mgr Agnieszki Małeckiej świadczy uwzględnienie w rozważaniach dotyczących konsumpcji kolaboratywnej takich kategorii jak cohousing, roomsharing, ridesharing, carsharing, coworking. Jednym z osiągnięć Doktorantki jest także zidentyfikowanie środków zaspokajania potrzeb w konsumpcji kolaboratywnej oraz efektów zewnętrznych konsumpcji kolaboratywnej. O głębi rozważań świadczy to, iż Autorka oprócz wskazywania na korzyści wynikające z konsumpcji kolaboratywnej identyfikuje również wyzwania i negatywne konsekwencje z nią związane.

Logiczną konsekwencją prowadzonych rozważań jest rozdział drugi rozprawy doktorskiej, który dotyczy uwarunkowań uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej. Pozytywnie ocenić należy to, że Doktorantka wychodzi w rozważaniach od ukazania klasyfikacji występujących w literaturze klasyfikacji czynników kształtujących zachowania konsumentów i kryteriów ich wyodrębniania, a następnie ukazuje rolę ekonomicznych, społeczno-kulturowych, demograficznych, marketingowych i sytuacyjnych oraz indywidualnych uwarunkowań konsumpcji kolaboratywnej. Słusznie, iż Autorka wśród uwarunkowań ekonomicznych konsumpcji kolaboratywnej analizuje znaczenie ceny, uregulowań prawnych, dochodów, natomiast wśród uwarunkowań społeczno-kulturowych koncentruje się na zmianach mentalnościowych, zmianach nawyków i redefiniowaniu wartości w obszarze konsumpcji, urbanizacji, jak również wskazuje na rolę rodziny, liderów opinii, grup odniesienia oraz czynników kulturowych. Zgodne z podejściem występującym w literaturze przedmiotu są również rozważania dotyczące uwarunkowań demograficznych i marketingowych oraz sytuacyjnych. Wysoko należy ocenić to, że mgr Agnieszka Małecka szczególną uwagę poświęca w tej części pracy uwarunkowaniom indywidualnym oraz ukazuje w pogłębiony i interesujący sposób szeroki wachlarz potrzeb, a także wielość motywacji i znaczenie postaw w kształtowaniu konsumpcji kolaboratywnej. Potwierdzeniem posiadania przez Doktorantkę wiedzy w zakresie podjętej problematyki jest również wywód dotyczący procesu uczenia się, postrzegania, czy też osobowości człowieka i jego skłonności do ryzyka jako determinant konsumpcji kolaboratywnej.

Wysoce pozytywnie należy ocenić kolejne rozdziały pracy, które przede wszystkim świadczą o wkładzie mgr Agnieszki Małeckiej w rozwój wiedzy o indywidualnych uwarunkowaniach skłonności do konsumpcji kolaboratywnej. O ile wcześniejsze dwa rozdziały pracy stanowiły wartościową syntezę dorobku literaturowego w zakresie istoty konsumpcji kolaboratywnej i jej uwarunkowań, o tyle kolejne rozdziały służą w szczególności prezentacji metodyki zrealizowanych przez Doktorantkę badań własnych opartych na źródłach wtórnych i pierwotnych, a także analizie i interpretacji wyników badań o charakterze jakościowym oraz ilościowym. Na wysoką ocenę zasługuje forma przedstawienia metodologii i metodyki zrealizowanych badań. Za właściwe uważam zaprezentowanie paradygmatów nauk społecznych. Pozwoliło to Autorce ukazać we właściwy sposób zrealizowaną procedurę badawczą, łączącą paradygmaty interpretatywno-symboliczny i funkcjonalistyczny. Moja opinia na temat przyjętych przez Doktorantkę rozwiązań metodycznych jest wysoce pozytywna i została przedstawiona w części recenzji poświęconej celom rozprawy oraz hipotezom badawczym, a także zastosowanym metodom badawczym. Z uznaniem pragnę podkreślić, że dokonany przez Autorkę systematyczny przegląd literatury, którego efekty zaprezentowano w rozdziale trzecim jest jedną z mocnych stron

rozprawy doktorskiej. O rzetelności badawczej świadczy to, iż Doktorantka pierwszy przegląd literatury dokonała w 2017 roku, a następnie w pierwszym kwartale 2022 roku, w celu identyfikacji najnowszych opracowań dotyczących badanych zagadnień. Na wysoką ocenę zasługuje sposób zaprezentowania przeprowadzonej procedury systematycznego przeglądu literaturowego. Dużą wartość poznawczą posiada autorskie zestawienie dotychczas zrealizowanych badań w zakresie uwarunkowań uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej (tabela 6), które w bardzo dobry sposób ilustruje wyniki systematycznego przeglądu literatury i pozwoliło na określenie istniejącego stanu wiedzy w badanym obszarze. Duża wartość rozdziału trzeciego wynika również z tego, iż Doktorantka przedstawiła w nim teoretyczne podstawy modelowania skłonności do konsumpcji kolaboratywnej i uwzględniła w rozważaniach teorię uzasadnionego działania i model TRA, teorię planowanego zachowania i model TPB, teorię rozumowania behawioralnego i model BRT, a także model akceptacji technologii (TAM i TAM2), uogólnioną teorię akceptacji i korzystania z technologii (model UTAUT i UTAUT2) oraz teorię społeczno-poznawczą (model SCT).

Rozdział czwarty został przygotowany w oparciu o wyniki badań jakościowych, które zostały zrealizowane w formie 25 wywiadów z konsumentami zaangażowanymi w zjawisko konsumpcji kolaboratywnej. Również w tym przypadku wysoko należy ocenić sposób zaprezentowania przez mgr Agnieszkę Małecką metodyki przeprowadzonego badania. Wiele walorów poznawczych i aplikacyjnych posiadają prowadzone w świetle wyników badania jakościowego rozważania dotyczące postaw oszczędnościowych i motywacji finansowej jako głównych czynników uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej, a także znaczenia poczucia obowiązku i norm społecznych. Analiza wyników badania jakościowego pozwoliła Autorce na ukazanie roli zaufania i serwisów społecznościowych w rozwoju konsumpcji kolaboratywnej. Inspirujące i ważne są również wynikające z wywiadów ustalenia dotyczące poszukiwania przez uczestników konsumpcji kolaboratywnej wrażeń oraz możliwości zaspokajania przez udział w konsumpcji kolaboratywnej potrzeby towarzyskości i pomocy innym. O atutach tego rozdziału stanowi także to, iż Doktorantka w oparciu o zrealizowane wywiady odnosi się w rozważaniach do skłonności konsumentów do angażowania się w działania realizowane wspólnie z firmami, będące wyrazem odchodzenia konsumentów od roli biernych odbiorców produktów. Cenne poznawczo i aplikacyjnie są wnioski dotyczące unikalności produktu i subiektywnego braku jego alternatywy jako czynników sprzyjających konsumpcji kolaboratywnej, a także postaw proekologicznych. Potwierdzeniem holistycznego ujęcia badanych kategorii jest również to, iż mgr Agnieszka Małecka identyfikuje także bariery uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej. O zachowaniu wysokich standardów metodycznych i dużej świadomości badawczej Doktorantki świadczy to, iż sformowała również w końcowej części rozdziału czwartego ograniczenia badań

jakościowych i przedstawiła działania, które podjęła w celu zwiększenia trafności formułowanych wniosków.

Bardzo dobrym zwieńczeniem rozprawy jest rozdział piąty, który został ukierunkowany na analizę materiału empirycznego zgromadzonego w toku badania ilościowego. Kolejnym przejawem posiadania przez Doktorantkę rozwiniętych kompetencji badawczych jest autorski model przyczynowo-skutkowy, odnoszący się do badań ilościowych i obejmujący czynniki kontekstualne oraz osobowościowe uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej, a także sposób zaprezentowania metodyki zrealizowanego badania ilościowego na próbie 1000 respondentów. Z uznaniem należy podkreślić, że ujęte w modelu hipotezy zostały sformułowane przez mgr Agnieszkę Małecką w oparciu o zaprezentowane we wcześniejszych rozdziałach pracy wyniki kwerendy literatury i badania jakościowego. Pragnę podkreślić, że duże walory posiadają wynikające z badania ilościowego ustalenia, które dotyczyły między innymi intencji do uczestnictwa w różnych formach konsumpcji kolaboratywnej, poczucia moralnego obowiązku, dotychczasowych doświadczeń wynikających z konsumpcji kolaboratywnej, zaufania, czy też stosunku respondentów do oszczędności, relacji z innymi ludźmi, poszukiwania różnorodności, użyteczności społecznej uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej oraz wpływu tej konsumpcji na środowisko. Jednym z ważniejszych osiągnięć Doktorantki są następujące wnioski (s. 219 rozprawy):

1. Zaufanie, postawa oszczędnościowa, a także postrzegany wpływ uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej na środowisko ekologiczne oraz postrzegany wpływ na możliwość kształtowania rynku w wysokim zakresie wyjaśniają indywidualną ocenę użyteczności w wymiarze indywidualnym.
2. Postrzegany wpływ uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej na środowisko ekologiczne oraz postrzegany wpływ na możliwość kształtowania rynku w umiarkowany sposób wyjaśniają indywidualną ocenę użyteczności w wymiarze społecznym.
3. Postrzegana użyteczność w wymiarze indywidualnym oraz postrzegana łatwość uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej w słaby sposób wyjaśniają postawę wobec konsumpcji kolaboratywnej.
4. Postrzegana użyteczność w wymiarze indywidualnym, postawa wobec konsumpcji kolaboratywnej, dotychczasowe doświadczenia, odnoszące się do zjawiska subiektywne normy oraz poczucie obowiązku uczestnictwa w umiarkowany sposób wyjaśniają intencję uczestnictwa w badanym zjawisku.

Pozytywnie należy ocenić również to, że Doktorantka trafnie zidentyfikowała ograniczenia zrealizowanego badania o charakterze ilościowym.

Należy również dodać, że zarówno wprowadzenie, jak i podsumowanie zostały

przygotowane bardzo dobrze i zawierają wszystkie elementy, które są oczekiwane w tych częściach rozprawy doktorskiej.

Podsumowując tę część recenzji, pragnę wyrazić głębokie przekonanie, że rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej wyróżnia się wysoką wartością merytoryczną, która wynika z dużego zakresu zrealizowanych badań literaturowych i empirycznych, a także z pogłębionej, przeprowadzonej z wykorzystaniem dobrze dobranych metod analizy ich wyników oraz trafnie sformułowanych wniosków.

Strona formalna i edytorska rozprawy

Z uznaniem pragnę podkreślić, że sprawność narracyjna jest potwierdzeniem opanowania przez Doktorantkę warsztatu pisarskiego oraz erudycji Autorki, jak również bardzo dobrej znajomości podjętej przez Nią problematyki dotyczącej konsumpcji kolaboratywnej i jej uwarunkowań. Terminologia używana w pracy jest zgodna z obowiązującą w literaturze, a sposób prowadzenia przez Doktorantkę rozważań jest logiczny. Prezentacja właściwie dobranej bibliografii jest zgodna z obowiązującymi standardami. Wizualizacji wyników badań i analiz dobrze służą zestawienia tabelaryczne (29 tabel), wykresy (17 wykresów) oraz rysunki (12 rysunków).

W przypadku publikacji rozprawy doktorskiej, do czego zachęcam Autorkę, należy doprecyzować tytuł rozdziału trzeciego, czwartego oraz piątego i wskazać, że rozważania oraz analizy dotyczą uwarunkowań indywidualnych uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej. Doprecyzowania wymaga również tytuł punktu 4.4.3., który aktualnie nie jest jednoznaczny, gdyż brzmi „Zaufanie i rola serwisów pośredniczących w ich kształtowaniu”. Są to jednak kwestie techniczne, które nie zmniejszają walorów merytorycznych rozprawy doktorskiej. Recenzowana rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej w pełni spełnia wymogi formalne stawiane tego typu pracom.

Konkluzja recenzji

Rozprawę doktorską mgr Agnieszki Małeckiej oceniam wysoce pozytywnie zarówno w warstwie teoretycznej, metodycznej, jak i aplikacyjnej. Nowatorstwo pracy upatruję w zaprezentowaniu wyników twórczej syntezy dorobku literaturowego z zakresu konsumpcji kolaboratywnej i jej uwarunkowań, a także posiadających duży ładunek poznawczy wyników badań o charakterze jakościowym i ilościowym. Należy podkreślić, że zrealizowany przez Doktorantkę program badawczy był wieloetapowy i wymagał umiejętności prowadzenia badań naukowych z wykorzystaniem triangulacji metod. Stanowi on potwierdzenie rzetelności i dojrzałości naukowej mgr Agnieszki Małeckiej.

W podsumowaniu recenzji pragnę wskazać, że rozprawa doktorska mgr Agnieszki Małeckiej pt. „Indywidualne uwarunkowania skłonności do konsumpcji kolaboratywnej” przygotowana pod kierunkiem naukowym Prof. dra hab. Macieja Mitreği i promotora pomocniczego Prof. dra Gregora Pfajfar istotnie wzbogaca wiedzę w zakresie konsumpcji kolaboratywnej i w pełni spełnia wszystkie warunki stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789). Stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a także wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie ekonomia (obecnie ekonomia i finanse), a także potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Uwzględniając powyższe wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej i dopuszczenie do publicznej obrony.

Wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej

Z uwagi na przedstawione w recenzji walory rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej, które dotyczą jej płaszczyzny poznawczej, metodycznej i aplikacyjnej, stawiam wniosek o nagrodzenie rozprawy zgodnie z zasadami obowiązującymi w Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach.

W uzasadnieniu sformułowanego wniosku o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Małeckiej chciałabym wskazać na główne osiągnięcia Doktorantki, do których zaliczam:

- podjęcie ważnego – w kontekście obserwowanych przemian w zachowaniach konsumentów – problemu badawczego i udzielenie odpowiedzi na pytanie „Co skłania konsumentów do uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej?”,
- dokonanie przeglądu literatury z zastosowaniem systematycznego przeglądu literatury oraz bardzo dobre osadzenie rozważań i wyników własnych, interesujących badań empirycznych w dotychczasowym dorobku literaturowym z zakresu zachowań konsumentów i konsumpcji kolaboratywnej oraz jej uwarunkowań,
- zidentyfikowanie we właściwy sposób luki badawczej oraz sformułowanie ważnych hipotez badawczych, a także wiązki celów, które zostały osiągnięte dzięki zrealizowaniu wieloetapowego postępowania badawczego,
- przedstawienie we wzorcowy sposób metodyki zrealizowanych badań opartych na studiach wtórnych oraz badań empirycznych o charakterze jakościowym i ilościowym,
- poddanie zgromadzonego materiału badawczego właściwej analizie z wykorzystaniem dobrze dobranych metod, w tym metod statystycznych,

- zidentyfikowanie kluczowych teorii możliwych do wykorzystania w kontekście wyjaśniania skłonności do uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej,
- opracowanie modelu determinant skłonności uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej,
- stwierdzenie, że istnieje kilka ważnych czynników, które stymulują współużytkowanie produktów w obszarze konsumpcji kolaboratywnej, którymi są: zaufanie do innych ludzi, postawa oszczędnościowa, postrzegana użyteczność w wymiarze indywidualnym, postrzegana możliwość wpływu na rynek poprzez uczestnictwo w konsumpcji kolaboratywnej oraz postrzegany wpływ uczestnictwa na środowisko naturalne,
- sformułowanie implikacji menedżerskich dotyczących uwarunkowań uczestnictwa w konsumpcji kolaboratywnej, które są wartościowe i mogą znaleźć zastosowanie w strategiach oraz działaniach marketingowych przedsiębiorstw, a także władz lokalnych oraz samorządowych i odnoszą się do możliwości rozwoju konsumpcji kolaboratywnej zarówno w branżach, w których jest to pożądane, jak i w branżach, w których może być to niebezpieczne,
- zidentyfikowanie ograniczeń zrealizowanych badań własnych i sformułowanie kierunków przyszłych badań w zakresie podjętej w rozprawie problematyki, będące wyrazem dużej świadomości badawczej.

Ponadto zachęcam Doktorantkę do upowszechniania wyników zrealizowanych badań w formie monografii lub cyklu artykułów naukowych.

Magdalena Sobol